

УДК 334.012.63/.64:355(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/28.7>**Кобеля-Звір М.Я.**кандидат економічних наук,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики
Львівський торговельно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5627-9408>

ГРАНТИ ДЛЯ ПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЇЇ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННИЙ ЧАС

У статті розглянуто основні грантові програми для розвитку переробної галузі України, зокрема: інструменти міжнародної технічної допомоги Програми USAID з аграрного і сільського розвитку (АГРО), грантові можливості урядової Програми «єРобота» та гранти Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України». Окреслено основні можливості програми: оновлення матеріально-технічної бази, придбання обладнання, апаратного забезпечення, впровадження інноваційних рішень, інструментів та бізнес-моделей, встановлення робототехніки та запровадження автоматизації процесів, застосування штучного інтелекту та передових технологій обробки даних тощо. Продемонстровано, що грантова допомога для переробних підприємств можлива як у грошовій, так і в натуральній формі. Розглянуто перспективи залучення грантової безповоротної допомоги для зміцнення малого та середнього підприємництва переробної галузі. Продемонстровано специфіку та пріоритети грантових програм у процесах підтримки переробної галузі. Розглянуто грантові можливості для: зростання кількості переробних підприємств, зміцнення мікро, малих та середніх суб'єктів господарювання, масштабування переробного бізнесу, підсилення експортного потенціалу, розширення асортименту продукції, впровадження інноваційних рішень у бізнес-діяльність, оптимізації, покращення бізнес-процесів тощо. Визначено основні перепони та бар'єри, з якими стикаються представники переробної сфери у процесі залучення грантових інструментів. Проаналізовано причини не надто активного використання підприємцями грантового фінансування. Зокрема, це: неідеальна ділова репутація заявників, не відповідність критеріям прийнятності – вимогам, виконання яких є обов'язковою умовою отримання гранту щодо грантоотримувачів, діяльності та витрат, складність в оформленні проектною пропозиції для участі у грантових конкурсах. Запропоновано методи подолання цих перепон. Наголошено на основних можливостях розвитку суб'єктів господарювання переробної галузі України завдяки використанню грантових інструментів міжнародної технічної допомоги, урядових програм та ініціатив інших фондів в Україні під час війни.

Ключові слова: гранти для бізнесу, грантова підтримка переробної галузі, гранти для переробних підприємств, гранти для переробних МСП, гранти для агропідприємництва, гранти USAID, Програма АГРО.

Постановка проблеми. Аналіз структури економіки різних країн світу наочно доводить: частка переробної промисловості у ВВП чітко корелюється з бідністю або заможністю цих держав. В Україні даний показник зараз не дотягує до 10%. Щоб стати заможною державою, його треба подвоїти [2]. Розвиток переробної промисловості України є надзвичайно важливим в умовах війни та післявоєнний період, адже ця галузь забезпечує реалізацію ключових інтересів країни: зайнятість, економічна безпека, доходи бюджету й обороноздатність, економічна євроінтеграція [7]. Іноземний досвід теж демонструє історії успіху розвитку переробної галузі: Японія після Другої світової війни під управлінням США створила одну з найбільших світових економік шляхом розвитку експортноорієнтованої переробної промисловості. Південна Корея, звільнившись від Японії, створила з нічого успішну високотехнологічну економіку шляхом розвитку переробної промисловості й експорту. План Маршалла в Німеччині передбачав відновлення індустріальної економіки і зайнятість для німців через розвиток переробної і високотехнологічної промисловості. Його успіх забезпечив існування надійного економічного бар'єра між радянським і західним світом [7].

План створення переробної промисловості України, прийнятий у 2022 році, складається з наступного: 1) точки докладання зусиль: де найбільший потенціал створення переробної промисловості; 2) інструменти

та механізми для створення переробної промисловості; 3) швидкі кроки, які доцільно зробити в короткотерміновій перспективі; 4) потреба в грошах та джерела фінансування; 5) оцінка економічного ефекту; 6) імплементація плану [7]. Залучення грантових інструментів відіграє надважливу роль у реалізації Плану розвитку переробної галузі України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем функціонування та стратегічного розвитку підприємств переробних галузей приділяли увагу чимало науковців, серед яких: Дейнеко Л., Калетнік Г., Купчак П., Сичевський М., Гудзь Ю.Ф., Федулова Л., Мазур А.Г., Гончарук Я.В., Заїнчковський А.О., Сичевський М.П., Руденко В.С., Сментина Н.В., Добриніна Д.А. та ін.

Гончарук Я.В. наголошував, що пріоритетними напрямками роботи з покращення механізму інвестування підприємств переробних галузей АПК мають бути: залучення в економіку іноземних інвестицій шляхом постійного моніторингу пропозицій з боку інвесторів, налагодження контактів із міжнародними фінансовими інституціями та міжнародними організаціями; супровід конкретних інвестиційних проектів та надання всебічної допомоги в їх реалізації; сприяння активізації зовнішньоекономічних зв'язків підприємств, установ і організацій та їх виходу в умовах світової фінансово-економічної кризи на зовнішній ринок [17]. Мазур А.Г., Гончарук Я.В. зазначали: «Стратегіч-

ними напрямками розвитку переробних підприємств мають стати стимулювання залучення інвестицій в інноваційно-інвестиційні проекти, інтеграція підприємств на глобалізовані ринки продовольства, збільшення випуску інноваційної продукції, поглиблення співпраці з міжнародними інвестиційними фондами» [5]. Руденко В.С. акцентував: «Оскільки гранти на сьогоднішній день є фактично «рятувальним колом» для деяких бізнесів, необхідно враховувати важливі фактори при використанні цього способу позабюджетного фінансування та докладати цільових зусиль для налагодження співпраці не лише з можливостями, які надає «Робота», а й з іншими фондами та грантовими програмами, кількість яких збільшилася у воєнні часи» [11]. Сментина Н.В., Добриніна Д.А. наголошували, що в умовах війни новою національною ідеєю для українців має стати підприємництво. Перехід до економічної моделі, коли великий внесок у ВВП роблять підприємства, є дуже важливим, стимулюватиме створення міцного середнього класу та дасть поштовх до появи нових робочих місць у воєнний час [17].

Попри значну увагу до проблем функціонування та стратегічного розвитку підприємств переробних галузей в Україні, практично залишилися поза увагою науковців конкретні аспекти грантового фінансування цієї галузі та потенційні можливості її розвитку завдяки грантовим інструментам міжнародних та національних програм.

Метою дослідження є аналіз грантових програм для розвитку переробної галузі України в умовах війни та повоєнний час, виявлення специфіки та пріоритетів грантодавців, а також окреслення основних бар'єрів в отриманні грантової підтримки суб'єктами господарювання переробної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію нашої держави та зазнавання у зв'язку з цим неймовірних збитків суб'єктами господарювання всіх сфер в Україні був розроблений План розвитку переробної галузі [7]. Уряд почав запроваджувати ряд ініціатив на підтримку та відновлення бізнесу. Поряд з цим активізувалася допомога і міжнародних партнерів. У межах таких програм надаються грантові інструменти підприємствам переробної сфери.

Переробними вважаються підприємства, які належать до Секції С КВЕД – 2010. Ця секція включає процеси фізичного або хімічного перероблення матеріалів, речовин або компонентів з метою випуску нової продукції, хоча ці процеси не можуть бути застосовані як єдиний універсальний критерій для визначення виду виробництва. Перероблені матеріали, речовини або компоненти одержують із сировини, такої як продукція сільського, лісового та рибного господарства, добувної промисловості та розроблення кар'єрів, продукція інших галузей переробної промисловості. Суттєве змінювання, відновлення або реконструкцію товарів зазвичай вважають діяльністю з перероблення [12].

У липні 2022 року уряд запустив програму грантів для розвитку переробних підприємств [14].

1. Програма «Робота» для створення переробних підприємств передбачала залучення до 8 млн гривень для старту чи розвитку виробництв із перероблення. Так, для першої тисячі заявників держава співфінансувала 70% від вартості проекту, решту оплачували

отримувачі [1; 3; 8]. Отримати від держави грант на 8 млн грн мав можливість бізнес, який уже працює або ж новостворений. Грантоотримувачами могли бути суб'єкти господарювання різних організаційно-правових форм: фізичні особи-підприємці, юридичні особи. Кошти можна було спрямувати на придбання обладнання для створення або збільшення виробничих потужностей переробних підприємств, зокрема виробництва меблів, будматеріалів, одягу, фурнітури, ліній металообробки, аграрного перероблення тощо. Грантові ресурси можна було витратити й на доставлення та налаштування обладнання. Мета цієї грантової підтримки - збільшити частку переробної продукції, зокрема в експорті. Отримувач гранту зобов'язаний створити до 25 робочих місць. Також потрібно працювати мінімум три роки й справно платити податки. Власний внесок є обов'язковою умовою отримання фінансування від держави. Він складає як мінімум 30% вартості проекту. Претенденти на отримання гранту надсилали заявки через «Дію». До заяв прикріплювалися бізнес-плани, складені у спеціальній формі. Ця грантова програма діяла до 31 березня 2023 року. Наразі вона призупинена. Очікується оновлення нормативної бази та відновлення її дії [1; 3; 8]. Як повідомило Міністерство економіки України, за Програмою «Робота» держава інвестувала у розвиток бізнесу 4 млрд гривень. На розвиток переробних підприємств видано 455 грантів на 2,4 млрд гривень [6].

2. Програма USAID з аграрного і сільського розвитку (АГРО) надасть 367 млн грн для співфінансування проектів із підтримки перероблення зернових, олійних та бобових культур. АГРО має на меті покращити доступ невеликих виробників сільгосппродукції до потужностей із доробки, перероблення зернових, олійних та бобових культур на продовольчі, кормові, промислові продукти та біопаливо. Очікується, що в межах проектів виконавці – українські суб'єкти господарювання – надаватимуть ММСП експертну, технічну та фінансову підтримку задля розширення перероблення зернових, олійних та бобових культур. Діяльність буде спрямована переважно на розширення діючих переробних потужностей, що призведе до збільшення виробництва продуктів перероблення зернових з вищою доданою вартістю для внутрішнього споживання та експорту [4; 9; 10]. *Конкретні заходи можуть включати:* сприяння створенню осередків розвитку регіональних переробних потужностей зернових, бобових та олійних культур; виготовлення партій продукції з високою доданою вартістю; залучення ММСП до розвитку горизонтального та вертикального партнерства; започаткування та/або диверсифікація перероблення, підвищення продуктивності переробних потужностей; впровадження кращих практик, стандартів контролю якості на різних етапах перероблення продукції; започаткування або диверсифікація виробництва біоетанолу, твердого біопалива з відходів перероблення зерна. *Очікувані результати:* запровадити не менше ніж дві нові технології доробки/перероблення зерна; збільшити кількість робочих місць; для нових переробних підприємств, створених у межах проекту, – досягти планових показників виробництва; для переробних підприємств, які вже працюють, – збільшити обсяги виробництва на 20%,

розширити асортимент виробництва на 25%, збільшити обсяги продажів на 10% у перший рік. АГРО планує надати до 367 000 000 грн у межах двадцяти проектів терміном впровадження до двох років. Очікується, що сума кожного субгранту буде становити від 10 000 000 до 36 000 000 грн [4; 9; 10; 15].

3. Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України» (KEY) надає гранти українським переробним МСП – підприємствам приватної форми власності для підтримки інноваційної трансформації та розвитку. Зокрема, гранти підтримуватимуть МСП у діяльності, яка сприяє виробництву інноваційних продуктів, модернізації виробництва, скороченню ручної людської праці у поєднанні зі створенням більш висококваліфікованих робочих місць, підвищенню енергоефективності та ефективності використання інших ресурсів (наприклад, води) та поводження з відходами (наприклад, зменшення відходів, їх перероблення), підвищенню відповідності стандартам охорони навколишнього середовища, ощадливому виробництву та у подібних видах діяльності, які сприяють побудові технологічної, сучасної, цифрової переробної промисловості, імпортозаміщенню на українському ринку та/або експорту української продукції для заповнення ніш, які раніше займала російська та білоруська продукція, локалізації виробництва товарів, потрібних для відбудови. В межах цієї програми USAID KEY очікує надати гранти підприємствам переробної промисловості. Грантами не підтримуватимуться підприємства, що працюють у сфері виробництва алкогольних напоїв, тютюнових виробів, коксу та продуктів перероблення нафти, хімічних речовин і хімічної продукції, фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, поліграфічної діяльності, ремонту і монтажу машин і устаткування, в медичній сфері, а також підприємства, що виробляють будь-яку продукцію, що може розглядатися як зброя, боєприпаси чи продукція подвійного призначення. Очікувана сукупна сума – 2 500 000 доларів США. Бюджет грантової заявки: від 75 000 доларів США до 100 000 доларів США. Очікувана кількість виданих грантів: до 25 грантів. Діяльність, яка може бути підтримана в межах цього грантового конкурсу включає, але не обмежується, наступним:

– Впровадження інноваційних рішень, інструментів та бізнес-моделей для підвищення ефективності та продуктивності бізнесу (виробництва та/або продажів).

– Придбання обладнання, апаратного забезпечення для вдосконалення процесів/продуктів/технологій.

– Діяльність, пов'язана із запуском виробництва технологічно нового або вдосконаленого продукту, наприклад закупівля послуг із автоматизації процесів, із розробки технічних специфікацій, технічних проектів.

– Діяльність, необхідна для сертифікації продукції на відповідність національним або міжнародним стандартам якості та безпечності, або галузевим аудитам/сертифікаціям, необхідним для підвищення конкурентоспроможності та зростання.

– Діяльність, пов'язана з масштабуванням випуску продукції, а також маркетинговим просуванням існуючого продукту на національному та закордонних ринках. Така діяльність не може включати допомогу в організації участі у торгових виставках, торгових місіях та подібних активностей.

– Застосування передових виробничих і бізнес-рішень у виробництві продукції (що може включати 3D-друк і адитивне виробництво, встановлення робототехніки та запровадження автоматизації процесів, застосування штучного інтелекту (ШІ) та передових технологій обробки даних тощо) [16].

Проаналізувавши конкурсну документацію цих грантових програм, можна дійти висновку, що отримання гранту залежить від кількох факторів, серед основних: хороша ділова репутація заявника, відповідність критеріям прийнятності, якість розробки проектної пропозиції. Зважаючи на це, можна виділити ряд перепон потенційних грантоотримувачів переробної галузі на шляху до отримання гранту.

1. Неідеальна ділова репутація заявників. Під час оцінювання грантових пропозицій представники фондів ретельно перевіряють ділову репутацію заявника. Її вивіряють за критеріями: корупційні дії; наявність судових справ, зокрема кримінальних проваджень, у яких отримувач є обвинуваченим, підозрюваним або засудженим; відкриті виконавчі провадження, у яких отримувач є боржником; наявність справи про банкрутство; наявність податкового боргу; арешт майна; шахрайство; санкційні списки. Як показала практика розгляду грантових пропозицій у Програмі «ЄРобота» в 2022–2023 рр., трапляється, що заявник переконаний у відсутності негативних факторів, але у відповідних базах містяться відомості про протилежне. А тому заявникам, щоб пересвідчитися, що ділова репутація відмінна, перш ніж подавати заявку на участь у грантовому конкурсі, рекомендуємо перевірити відповідність і правдивість інформації про себе в нижченаведеному переліку основних реєстрів, якими також користуються експерти при прийнятті рішень про видачу грантів: електронний кабінет платника – перевірка боргів по податках, єдиний реєстр боржників, єдиний державний реєстр виконавчих проваджень, стан розгляду справ, єдиний державний реєстр підприємств і організацій України, реєстр платників податку на додану вартість, державний електронний інформаційний ресурс МВС, в якому обробляється інформація з питань судимостей, єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні правопорушення, перевірка дійсності паспорта громадянина України.

2. Не відповідність критеріям прийнятності – вимогам, виконання яких є обов'язковою умовою отримання гранту. Вони можуть стосуватися: заявників, які можуть брати участь у конкурсі (їх організаційно-правової форми, терміну від дня реєстрації, виду діяльності тощо); діяльності, на реалізацію якої може бути надано фінансування; видів витрат, які можуть бути профінансованими коштом гранту (зокрема, гонорари учасників проекту, транспортні витрати, витрати на проектні заходи тощо). Щоб мати високі шанси на отримання грантової підтримки від донорів, представникам бізнесу необхідно ретельно вивчати конкурсну документацію та не ігнорувати суттєвих умов отримання гранту, як-от допустимої проектної діяльності, видів витрат, виду та розміру власного внеску тощо.

3. Складність в оформленні проектної пропозиції для участі у грантових конкурсах. Робота з грантовими ресурсами передбачає кілька складових: процес пошуку релевантного гранту, адаптація потреби

під обрану грантову програму та розробка аплікаційного пакета документів. На участь у грантовій програмі необхідно надіслати проектну документацію, що складається з описової, фінансової частини, а також додатків. Ідея проекту та пакет документів підлягають конкурсному відбору. Щоб претендувати на грант, необхідні навички фандрейзингу та грантрайтингу. Ними опанувати можна на спеціалізованих навчаннях. А тому дієвим методом для подолання цього бар'єру є проведення зустрічей-навчань практичного спрямування за участі представників фондів, програм та бізнесу. А суб'єктам господарювання, які прагнуть системно користуватися грантовим фінансуванням, варто заручитися підтримкою консалтингових компаній та дорадчих служб або ж запровадити посаду фахівця з залучення грантових ресурсів у штатному розкладі підприємства.

За умови подолання зазначених бар'єрів як основних, що відділяють потенційних грантоотримувачів від ефективного використання грантових інструментів, переробна галузь України має високі шанси на розвиток та зміцнення навіть в умовах війни. Адже запропоновані інструменти міжнародної технічної допомоги,

урядових програм та інших грантодавців всіляко сприяють цьому процесу. Можна вказати на ряд потенційних перспектив для переробної галузі в найближчому майбутньому: зростання кількості переробних підприємств, зміцнення малих та середніх суб'єктів господарювання цієї галузі, масштабування виробництва, посилення експертного потенціалу, розширення асортименту продукції, впровадження інноваційних рішень у бізнес-діяльність, оптимізація, покращення бізнес-процесів тощо.

Висновки. Отже, аналіз грантових програм для розвитку переробних підприємств України в умовах війни та повоєнний час продемонстрував значні можливості для суб'єктів господарювання переробної галузі. Виявлено специфіку та пріоритети грантодавців у процесах підтримки представників малого та середнього переробного бізнесу, а також окреслено основні бар'єри у використанні цих інструментів підприємцями. Поза увагою залишилося коло конкретних аспектів щодо перспектив зміцнення економіки України завдяки розвитку підприємств переробної галузі, які активно використовують грантові інструменти. Ці аспекти стануть предметом наступних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Грант на переробне підприємство. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-pererobne-pidpriemstvo> (дата звернення: 20.07.2023).
2. Дмитро Кисилевський про План розвитку переробної промисловості. URL: <https://directspeech.news/news/dmitro-kisilevskii-pro-plan-rozvitku-pererobnoi-promislovosti> (дата звернення: 20.07.2023).
3. Єдиний державний веб-портал електронних послуг «Дія». URL: <https://diia.gov.ua/> (дата звернення: 20.07.2023).
4. Конкурс на одержання співфінансування для проектів з переробки зернових, олійних та бобових культур: АГРО надасть 367 млн грн для 20 проектів. URL: <https://bit.ly/3J478gr> (дата звернення: 20.07.2023).
5. Мазур А.Г., Гончарук Я.В. Стратегічні напрями розвитку переробних підприємств АПК Вінницької області в умовах глобалізації. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2015. Т. 20, Вип. 3. С. 71–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2015_20_3_17 (дата звернення: 20.07.2023).
6. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 22.07.2023).
7. План розвитку переробної промисловості. URL: <https://komprompol.rada.gov.ua/uploads/documents/31367.pdf> (дата звернення: 15.07.2023).
8. Програма eРобота. URL: <https://erobota.diia.gov.ua/#start> (дата звернення: 20.07.2023).
9. Програма USAID з аграрного і сільського розвитку (АГРО). URL: https://m-msr.otg.dp.gov.ua/storage/app/sites/22/uploaded-files/AGRO%20one-pager%20UA_2020_11_02.pdf (дата звернення: 12.07.2023).
10. Програма USAID з аграрного і сільського розвитку (АГРО). URL: <https://mailchi.mp/6a6c9e43415a/usaid-agro-activity-in-ukraine?fbclid=IwAR3ihafNn9wnQLKFAcP9C037t672p731gd5NQGUCn-6XGx0nUb8M2UeNKpU> (дата звернення: 16.07.2023).
11. Руденко В.С. Гранти – як форма забезпечення соціальної безпеки та важіль розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах війни. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0a908415-36b9-430e-a844-b2ef8e564e54/content> (дата звернення: 19.07.2023).
12. Сервіс для визначення кодів видів економічної діяльності за КВЕД-2010. URL: http://kved.in.ua/KVED2010/kv10_i.html (дата звернення: 20.07.2023).
13. Сментина Н.В., Добриніна Д.А. Стимулювання підприємницької діяльності на місцевому рівні: виклики та інструменти державної регуляторної політики. URL: https://www.researchgate.net/profile/Vadym-Polishchuk/publication/365610152_Osoblivosti_finansovoi_politiki_v_umovah_vijskovogo_stanu/links/637a769e54eb5f547ccc296b/Osoblivosti-finansovoi-politiki-v-umovah-vijskovogo-stanu.pdf#page=521 (дата звернення: 25.07.2023).
14. Уряд запускає програми грантів для розвитку підприємництва та навчання українців. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zapuskaye-programi-grantiv-dlya-rozvitku-pidpriemnictva-ta-navchannya-ukrayinciv> (дата звернення: 20.07.2023).
15. Програма USAID з аграрного і сільського розвитку – АГРО. URL: <https://www.facebook.com/usaid.agro/> (дата звернення: 12.07.2023).
16. Центр розвитку «ЧАС ЗМІН». URL: <http://www.chaszmin.com.ua/granty-2023/> (дата звернення: 24.07.2023).
17. Гончарук Я.В. Стан та перспективи залучення інвестицій в підприємства переробних галузей АПК Вінницької області в умовах глобалізації. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2015. № 4. С. 120–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2015_4_14 (дата звернення: 22.07.2023).

References:

1. Hrant na pererobne pidpriemstvo [Grant for a processing enterprise]. Available at: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-pererobne-pidpriemstvo> (accessed July, 20 2023).
2. Dmytro Kysylevskiy pro Plan rozvytku pererobnoi promyslovosti [Dmytro Kysilevskiy on the Plan for the Development of the Processing Industry]. Available at: <https://directspeech.news/news/dmitro-kisilevskii-pro-plan-rozvitku-pererobnoi-promislovosti> (accessed July 20, 2023).
3. Yedyniy derzhavnyy veb-portal elektronnykh posluh «Diia» [The unified state web portal of electronic services «Action»]. Available at: <https://diia.gov.ua/> (accessed July 20, 2023).

4. Konkurs na oderzhannia spivfinansuvannia dlia proiektiv z pererobky zernovykh, oliynykh ta bobovykh kul'tur: AHRO nadast' 367 mln hrn dlia 20 proiektiv [Tender for receiving co-financing for grain, oil and leguminous processing projects: AGRO will provide UAH 367 million for 20 projects]. Available at: <https://bit.ly/3J478rp> (accessed July 20, 2023).
5. Mazur A.H., Honcharuk Ya.V. (2015) Stratehichni napriamy rozvytku pererobnykh pidpriemstv APK Vinnytskoi oblasti v umovakh hlobalizatsii. [Strategic directions of the development of processing enterprises of the agricultural industry of the Vinnytsia region in the conditions of globalization]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Ekonomika*, t. 20, vyp. 3, pp. 71–74. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2015_20_3_17 (accessed July 20, 2023).
6. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy [Ministry of Economy of Ukraine]. Available at: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (accessed July 22, 2023).
7. Plan rozvytku pererobnoi promyslovosti [Plan for the development of the processing industry]. Available at: <https://komprompol.rada.gov.ua/uploads/documents/31367.pdf> (accessed July 15, 2023).
8. Prohrama ieRobota [The program is Work]. Available at: <https://erobota.diia.gov.ua/#start> (accessed July 20, 2023).
9. Prohrama USAID z ahrarnoho i sil's'koho rozvytku (AHRO). [USAID Program on Agrarian and Rural Development (AGRO)]. Available at: https://m-mr.otg.dp.gov.ua/storage/app/sites/22/uploaded-files/AGRO%20one-pager%20UA_2020_11_02.pdf (accessed July 12, 2023).
10. Prohrama USAID z ahrarnoho i sil's'koho rozvytku (AHRO) [USAID Program on Agrarian and Rural Development (AGRO)]. Available at: <https://mailchi.mp/6a6c9e43415a/usaaid-agro-activity-in-ukraine?fbclid=IwAR3ihafNn9wnQLKFACp9C037t672p731gd5NQGUC6-6XGx0nUb8M2UeNKpU> (accessed July 16, 2023).
11. Rudenko V.S. Hranty – iak forma zabezpechennia sotsial'noi bezpeky ta vazhil' rozvytku maloho ta seredn'oho biznesu v Ukraini v umovakh vijny [Grants are a form of ensuring social security and a lever for the development of small and medium-sized businesses in Ukraine during the war]. Available at: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0a908415-36b9-430e-a844-b2ef8e564e54/content> (accessed July 19, 2023).
12. Servis dlia vyznachennia kodiv vydiv ekonomichnoi diial'nosti za KVED-2010 [Service for determining codes of types of economic activity according to KVED-2010]. Available at: http://kved.in.ua/KVED2010/kv10_i.html (accessed July 20, 2023).
13. Smentyna N.V., Dobrynina D.A. Stymuliuвання pidpriemnyts'koi diial'nosti na mistsevomu rivni: vyklyky ta instrumenty derzhavnoi rehuliatornoi polityky [Stimulating entrepreneurial activity at the local level: challenges and tools of state regulatory policy]. Available at: https://www.researchgate.net/profile/Vadym-Polishchuk/publication/365610152_Osoblivosti_finsanovoi_politiki_v_umovakh_vijskovogo_stanu/links/637a769e54eb5f547ceec296b/Osoblivosti-finsanovoi-politiki-v-umovah-vijskovogo-stanu.pdf#page=521 (accessed July 25, 2023).
14. Uriad zapuskaie prohramy hrantiv dlia rozvytku pidpriemnytstva ta navchannia ukraintziv. [The government launches grant programs for the development of entrepreneurship and training of Ukrainians]. (2022) Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zapuskaye-programi-grantiv-dlya-rozvitku-pidpriemnytstva-ta-navchannya-ukrayinciv> (accessed July 20, 2023).
15. Prohrama USAID z ahrarnoho i sil's'koho rozvytku – AHRO [USAID Program for Agrarian and Rural Development – AGRO]. Available at: <https://www.facebook.com/usaaid.agro/> (accessed July 12, 2023).
16. Tsentri rozvytku «ChAS ZMIN» [«TIME OF CHANGES» development center]. Available at: <http://www.chaszmin.com.ua/granty-2023/> (accessed July 24, 2023).
17. Honcharuk Ya.V. (2015) Stan ta perspektyvy zaluchennia investytsii v pidpriemstva pererobnykh haluzei APK Vinnytskoi oblasti v umovakh hlobalizatsii. [The state and prospects of investment attraction in enterprises of the processing branches of the agricultural industry of the Vinnytsia region in the conditions of globalization]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pyttannia nauky i praktyky*, no. 4, p. 120–127. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2015_4_14 (accessed July 22, 2023).

Kobelya-Zvir Maryana

Lviv University of Trade and Economics

GRANTS FOR THE MANUFACTURING INDUSTRY AS AN INSTRUMENT FOR ITS DEVELOPMENT DURING WAR AND POST-WAR TIMES

The article examines the main grant programs for the development of the processing industry of Ukraine, in particular: international technical assistance tools of the USAID Program for Agrarian and Rural Development (AGRO), grant opportunities of the government Program "eRobota" and grants of the USAID Program "Competitive Economy of Ukraine". The main capabilities of the program are outlined: updating the material and technical base, purchasing equipment, hardware, implementing innovative solutions, tools and business models, installing robotics and introducing process automation, using artificial intelligence and advanced data processing technologies, etc. It has been demonstrated that grant assistance for processing enterprises is possible both in monetary and in-kind form. The prospects of attracting non-refundable grant assistance to strengthen small and medium-sized enterprises in the processing industry were considered. The specifics and priorities of grant programs in the processes of supporting the processing industry have been demonstrated. Grant opportunities were considered for: increasing the number of processing enterprises, strengthening micro, small and medium-sized economic entities, scaling the processing business, strengthening export potential, expanding the product range, implementing innovative solutions in business activities, optimization, improvement of business processes, etc. The main obstacles and barriers encountered by representatives of the processing sector in the process of attracting grant instruments have been identified. The reasons for not too active use of grant funding by entrepreneurs are analyzed. In particular, these are: less than ideal business reputation of the applicants, non-compliance with the eligibility criteria - the requirements, the fulfillment of which is a mandatory condition for receiving a grant regarding grantees, activities and costs, difficulty in preparing a project proposal for participation in grant competitions. Methods of overcoming these obstacles are proposed. The main opportunities for the development of business entities in the processing industry in Ukraine due to the use of grant instruments of international technical assistance, government programs and initiatives of other funds in Ukraine during the war are emphasized.

Keywords: grants for business, grant support for the processing industry, grants for processing enterprises, grants for processing SMEs, grants for agribusiness, USAID grants, AGRO Program.

JEL classification: O19, M13, M21, M29, Q13, P42, D24, D20